

Sammanfattning och reflektioner från Våtmarkskonferens 2021

Den 29-30 september hölls Grip on Lifes och Våtmarksfondens konferens "Medvind i våtmarksarbetet?"

På konferensen deltog ca 80 personer på plats i Öster Malma och ca 60 personer deltog digitalt via länk. Moderator var Henrik Ekman, miljöjournalist och verksam på SVT. Björn Sprängare, ordförande för Våtmarksfonden öppnade konferensen.

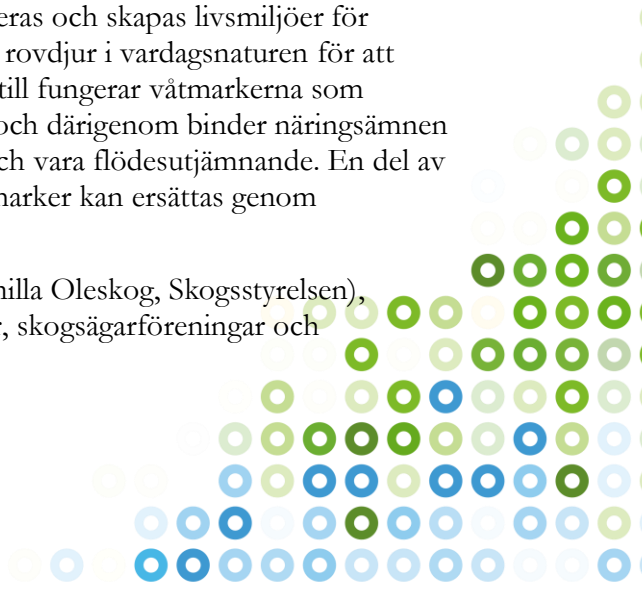
På våtmarkskonferensens första dag kunde deltagarna lyssna till föredrag från myndigheter, Johan Kling, Havs- och vattenmyndigheten och Emma Svensson, Jordbruksverket.

Det gavs en historisk tillbakablick till varför massdikningar – ca 1 miljon km - utfördes för ca 100 år sedan. Folk svält och produktionen gällande såväl jordbruks- som skogsmark behövde utökas. I dag är situationen annorlunda och våtmarkernas betydelse för oss i dag redogjordes för såsom exv. dämpande vid skyfall och vattenreservoar vid torka. I och med de senaste årens skyfall och torkperioder har intresset ökat för att återställa en del av de dikade våtmarkerna. Regeringen har just nu en våtmarkssatsning under åren 2021-2023 om 775 miljoner som ska användas för arbetet med att restaurera våtmarker.

Information om "nya" LBP och hur det kommer att se ut vad gäller stöd under den nya programperioden. En sak som nämndes är att stödet för miljöinvesteringar ska vara 100% och inte kräva medfinansiering. En passning till LONA/LOVA, något även för dem att anamma?

Inblickar från Finlands våtmarksarbete, SOTKA-projektet, delgavs via en representant från jord- och skogsbruksministeriet (Heidi Krüger). I projektet restaureras och skapas livsmiljöer för sjöfågelkullar. Dessutom effektivteras fångsten av främmande rovdjur i vardagsnaturen för att skapa ett mångsidigt sjö-, strand- och vadarfågelbestånd. Därtill fungerar våtmarkerna som naturens eget filter, genom att de stoppar upp fasta partiklar och därigenom binder näringsämnen från dräneringsvatten och även att göra landskapet levande och vara flödesutjämnande. En del av de försämrade våtmarkerna kan återställas och förstörda våtmarker kan ersättas genom anläggandet av nya.

Det gavs en kort introduktion av projektet Grip on Life (Gunilla Oleskog, Skogsstyrelsen), medarrangör av konferensen. I projektet arbetar myndigheter, skogsägarföreningar och

intresseorganisationer tillsammans för att kombinera ett modernt skogsbruk med hänsyn till skogens värdefulla våtmarker och vattendrag. Projektet pågår från slutet 2017 fram till sista juli 2025.

Under konferensens första dag delade Våtmarksfonden också ut Våtmarksstipendiet till Daniel Bergman som förvandlat en gammal mossodling till en våtmark för att gynna biologisk mångfald, ett rikare fågelliv samt för att ge möjlighet för allmänheten att få naturupplevelser och rekreation.

Innan det mörknade besöktes två anlagda våtmarker i närheten av Öster Malma. Den ena hörde till Öster Malma (exkursionsguide Carl von Essen, Öster Malma) och var en redan etablerad våtmark sen 1976 där syftet med våtmarken var att öka fågellivet. Detta hade också lyckats med flera intressanta arter såsom svarthakedopping, snatterand och salskrake (tillfällig gäst).

Den andra våtmarken, Gubbängen, etablerades för ett par år sedan av Holmen Skog (Sanna Strömberg) som en del i deras arbete i Kunskapsskog Likstammen. En dämjd yta om några hektar har skapats. Där ligger nu en vattenspegel med stående döende lövträd. Även här är syftet att öka fågellivet. Här uppkom en diskussion om hur området sett ut historiskt och om påverkan på vattendraget och vandringsmöjligheter för fisk.

Dag två presenterades vad som görs i projektet Grip on Life (Tobias Eriksson, Länsstyrelsen Västerbotten) bl.a. när det handlar om restaurering av våtmarker och inte minst hur man, i samverkan med forskare, följer upp åtgärdens effekter på vattenflöden, vattenkemi såsom DOC och kvicksilver, växthusgaser m.m.

Också Skogsstyrelsen (presenterat av Magnus Lindh, Skogsstyrelsen) gör en stor satsning genom det s.k. Återvättningsprojektet, finansierat av regeringen, 169 milj under åren 2021-2023. Igenläggning av diken kommer företrädesvis utföras på bördiga våtmarker i södra Sverige. Magnus presenterade också slutsatser från en färsk rapport från Skogsstyrelsen (2021/7, Klimatpåverkan från dikad torvtäckt skogsmark – effekter av dikesunderhåll och återvätning) som ligger till grund för Återvättningsprojektet. Rapporten har varit vägledande för hur Skogsstyrelsen ska prioritera och jobba med återvättningsåtgärder.

Privata markägare och skogsindustrin representerades av Södra (Carl-Johan Olsson), Sveaskog (Peter Ask), LRF (Marcus Hoffman) och Jordägarförbundet (Anders Grahn). Södra och Sveaskog redogjorde för hur de jobbar med restaurering av våtmarker, men också vattenfrågor generellt. Bl a gör Sveaskog en förnyad satsning på våtmarksåterställningar. LRF lyfte bland annat fram det stora mörkertalet som finns vad gäller anlagda våtmarker och dammar. Mycket mer görs än vad som syns i statistiken och de databaser som finns tillgängliga för utvärderingar. Detta beror på att lantbrukare ofta anlägger sådana med egna medel utan att söka bidrag från nationella eller EU-fonder. Jordägarförbundet lyfte de trösklar som finns för markägare att anlägga våtmarker och dammar, t ex de krav som ställs i samband med tillståndsprövning och bidragssökande.

Två våtmarksspecialister/konsulter (Sören Eriksson, Naturvård AB och Stefan Thorsell, Våtmarksspecialist) delade med sig av sina erfarenheter. från flera år som konsulter för planering och genomförande av våtmarksåtgärder. Förutom det praktiska utförandet krävs det mycket

planering och administrativt arbete innan våtmarken är på plats och här kan de fungera som ett stöd.

Naturskyddsföreningen (Therese Ehrnstén) Naturskyddsföreningen visade bl a på deras möjligheter att finansiera våtmarksåtgärder genom sina fonder. De kan ge bidrag för hela projekt eller som medfinansiering till t ex LONA-projekt.

Tills sist presenterade Våtmarksfonden (Hans von Essen) en önskelista på vad som borde förbättras i våtmarksarbetet. För att minska byråkratin måste behovet av allt detaljerat underlag vid anmälan om att restaurera våtmarker ifrågasättas. Likaså alla detaljerade villkor för våtmarker under 5 ha. Handläggningstider måste kortas ner och möjlighet till förskottsutbetalningar alternativt löpande, snabba utbetalningar av bidrag måste skapas. Ersättningsmöjligheter för eget arbete/egna maskiner står också på önskelistan liksom slopat strandskydd för anlagda/restaurerade våtmarker.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det är många som är intresserade av våtmarker men syftet med en våtmark varierar från intressent till intressent. En del tycker syftet med våtmark är att skapa en miljö för fåglar, andra vill skapa miljö för fiskar och ytterligare en del vill skapa en miljö för både fiskar och fåglar. Andra ser bättre konnektivitet och vattenkvalitet som syftet med en våtmark.

Dessutom menar en del att en halvdålig våtmark är bättre än ingen alls, medan andra är av uppfattningen att en halvdålig våtmark kan skada mer än gör nytta och därför bör den planeras noga (var, när, hur) innan den anläggs.

En stor del av diskussionerna handlade om att administrationen kring våtmarker är för tidsödande och krånglig. Det finns också en misstänksamhet mot myndigheter vilket försvårar kontakten med markägarna.

Det blev en diskussion mellan myndigheter huruvida de kan samverka på något vis för att underlätta administrationen utan att den blir rättsosäker. För handläggare kan det vara en svår balansgång mellan att stötta och ge råd samtidigt som man ansvarar för prövning och efterkontroll. En handläggare kan också bli extra försiktig i vilka råd och krav som ställs beroende på osäkerhet och för lite erfarenhet om vinster och risker med åtgärden. Ev. kan Naturvårdsverket ge någon form av tydligare riktlinjer framöver.

Finansiering av restaurering av våtmarker är också osäker. Markägaren får ligga ute med ibland stora summor pengar innan återbetalning, om den ens kommer. Finansiering påverkas av politiken för dagen och blir därmed osäker.

Många kommuner fanns representerade på konferensen. Flera av dem arbetar med planer för tätortsnära våtmarker. Det är något som blivit aktuellt inte minst i och med skyfall under senaste åren vilka förorsakat översvämningar i flera städer.

Våtmarkskonferensen bidrog till att tydliggöra vilka frågor som behöver tas tag i fortsättningsvis.

- Vad är syftet med en våtmark?
- Vilka syften är av allmänintresse?

- Finns det dåliga våtmarker?
- Hur kan administrationen underlättas, tillstånd?
- Hur kan utlägg för kostnader underlättas och säkras?
- Hur kan bättre samverkan mellan myndigheter, men också övriga organisationer komma till stånd?
- Hur kan misstänksamheten mot myndigheter minskas?

Foto av konferensdeltagarna som deltog i exkursionen till Gubbängen, dag 1.